

A Nyelvtörténeti szeminárium tematikája

Magyartanár MA-szak
2013/2014. II. félév

Óraszám: heti 2 óra, kreditszám: 2

A kurzus fő célja, hogy bemutassa a **nyelvtörténet** tanításának céljait, feladatait és fejlesztési területeit, emellett rámutasson a történeti szemlélet érvényesítésének lehetőségeire más nyelvészeti és irodalmi témakörökben (pl. a helyesírás-tanításában, a grammatikatanításban, a nyelvművelés tanításában és a az irodalmi elemzésekben, foglalkozzon a nyelvtörténet tanításának feladattípusaival.

Tematika:

1. Nyelvrokonság-elméletek. A magyar nyelv finnugor rokonsága. Eltérő elméletek a magyar nyelv rokonságáról. A nyelvrokonság bizonyítása (hangalak és jelentés szabályos megfelelései).
2. Az alapnyelv fogalma. A magyar nyelvtörténet korszakai
3. A nyelvemlékek típusai. A legfontosabb magyar nyelvemlékek, egyes részletek elemzése. Olvasati kérdések, írástörténet: kancelláriai és huszita helyesírás, a magyar helyesírás fejlődése.
4. A magyar hangrendszer történeti fejlődése. A hangváltozások kihatása a magyar szótövek történeti fejlődésére. Az analógia fogalma és hatása a szótövek a szótövek mai alakjára.
5. A szóelemek története: Általános kérdések; a szóelemek alaktörténete; a szótövek; a szóalakok elemezhetősége; a szóelemek és a szóalakok változásai, grammatikalizációs folyamatok. Szavak, szerkezetek morfológiai tagoltságának változásai és a jelentés.
6. A szóalkotás történeti fejlődése. Szóképzés, szóösszetétel, ritkább szóalkotási módok.
7. A szójelentés változásai. A jelentésváltozás osztályozása a jelentésváltozás lefolyásának módja szerint: névátvitel és jelentésátvitel (hasonlóság és érintkezés alapján). A jelentésváltozások irányai. Poliszémia, homonímia, paronímia történeti összefüggésekben.
8. A szófajok története: Az alapszófajok (fogalomjelölők) rendszere és története; a névmások rendszere és története; az igenevek; az indulatszók; a kötőszók és módosítószók; a névutók és az igekötők; a névelők. A szófaji változás történeti kérdései.
9. A szótörténet haszna az irodalmi elemzésekben. Értjük, vagy félreértjük a költő szavát?

Irodalom:

- Bárczi - Benkő - Berrár: A magyar nyelv története. Bp. 1967. (és a további kiadások) [a megfelelő fejezetek]
- D. Máta Mária: A nyelvtörténet mint a nyelvi tudat gazdagításának forrása. In: MNyTK 198. [1995] 263–270.
- D. Máta Mária: A történeti szemlélet az anyanyelvi oktatásban. In: V. Raisz Rózsa — Zimányi Árpád (szerk.): Feladatok és módszerek az anyanyelvi nevelésben a XXI. század elején. MNyTK 216. [2002.] 44–50.
- E. Abaffy Erzsébet: Szóvégrendszerünk az ő- és az ómagyar korban. A szóvégi redukálódás. Magyar nyelvtörténet. Tanulmánygyűjtemény. Szerk. E. Abaffy Erzsébet I-II. Bp. 1976., III-IV. Bp. 1977. (= *NytörtTgy.*) I-II. 4-17.
- Forgács Tamás: A nyelvtörténet mint segédeszköz a magyarnak idegen nyelvként való oktatásában. In: Egyed Orsolya – Giay Béla – B. Nádor Orsolya szerk.: Hagyományok és módszerek – Az I. Nemzetközi Hungarológia-oktatási Konferencia előadásai. Budapest 1990. 44- 52.
- Horger Antal: Az analógia fogalma. *NytörtTgy.* I-II, 237-245. és Bynon, Theodora: A hangváltozás + Az analógia. In: Bynon: Történeti nyelvészet. Bp. 1997. Osiris. 34-49.

Károly Sándor: Szavak, szerkezetek morfológiai tagoltságának változásai és a jelentés. In: Tanulmányok a mai magyar nyelv szókészlettana és jelentéstana köréből. Tankönyvkiadó. Bp., 1980. 121-155.

Kiss J. – Pusztai F.: Magyar nyelvtörténet. Bp., 2003. [a megfelelő fejezetek]

Martinkó András: Értjük, vagy félreértjük a költő szavát? RTV-Minerva 1983. (17 közismert vers szófejtéseit tartalmazza)

Sebestyén Árpád: A magyar nyelv névutórendszere. Bp., 1965. 187-199 (-209). (A névutós szerkezetek keletkezése.)

Szilágyi Ferenc: A magyar szó regénye. Budapest 1958., 64–79; 83–95.

A kurzus teljesítésének feltételei: rendszeres órákra készülés a kijelölt szakirodalomból; zárthelyi dolgozat, egy kisebb házi dolgozat elkészítése (egy vers szótörténeti vonatkozásainak elemzése stb.)

Szeged, 2014. január 31.

Forgács Tamás
egyetemi docens